Azərbaycan dövlət müstəqilliyini əldə edəndən sonra azərbaycançılıq aparıcı ideya kimi həm Azərbaycanda, həm də bütün dünyada yaşayan azərbaycanlılar üçün əsas ideya olubdur. Biz həmişə bu ideya ətrafında birləşməliyik. Azərbaycançılıq öz milli mənsubiyyətini qoruyub saxlamaq, milli-mənəvi dəyərlərini qoruyub saxlamaq, eyni zamanda, onların ümumbəşəri dəyərlərlə sintezindən, inteqrasiyasından bəhrələnmək və hər bir insanın inkişafının təmin olunması deməkdir.

Heydər ƏLİYEV,
Ümummilli lider.

Azərbaycançılıq ideologiyasının, milli ruhun və özünüdərkin formalaşmasında Heydər Əliyev dühası

Böyük şəxsiyyətlər təkcə tarix yaratmır, onun istiqamətini öz xalqlarının mənafeyinə uyğunlaşdırmağı da bacarırlar. XX əsrin fenomeni Heydər Əliyev belə tarixi şəxsiyyətlərdəndir. Azərbaycan xalıqı duyurdu, görürdü, bilirdi və inanırdı ki, bu dahi şəxsiyyət ömrünü milli-xəlqi ruhun yaşadılmasına həsr edir.

Həyatımızın elə bir sahəsi yoxdur ki, oradakı inkişaf, tərəqqi ümummilli liderimizin adı ilə bağlı olmasın. Bütün dünya bir həqiqəti qəbul edir ki, Azərbaycanın yeni neft strategiyası Heydər Əliyevin gərgin zəhməti sayəsində reallığa çevrildi. 1993-cü ildə artıq Azərbaycanın parçalanacağını gözləyən, eyni zamanda, o vaxtkı iqtidarın tamamilə ölkəmizin mənafeyinə zidd siyasəti nəticəsində bizdən üz döndərən bir çox iri dövlətlər bu siyasət nəhənginin gərgin zəhməti ilə 1994-cü il sentyabrın 20-də Bakıda "Əsrin müqaviləsi" kimi tarixə düşən sazişi imzaladılar. Bununla Azərbaycanda sabitliyə, inkişafa əmin olduqlarını bəyan etmiş oldular. Həmçinin ölkəmizin müstəqilliyini, təhlükəsizliyini, ərazi bütövlüyünü dəstəklədilər.

Artıq 1995-ci ildə daxili və xarici düşmənlərimiz dərk etdilər ki, onlar Heydər Əliyev siyasətinin, dövlət quruculuğu təcrübəsinin qarşısında acizdilər. Azərbaycan ümummilli liderimizin dediyi kimi, "...bundan sonra başına nə gəlirsə-gəlsin, müstəqilliyini itirməyəcək, yenidən heç bir dövlətin tərkibinə daxil olmayacaq, heç bir başqa dövlətin əsarəti altına düşməyəcək". Bəli, ölkəmizə diş qıcayan məkrli düşmənlərin geri çəkilməsi də, dövlət quruculuğunda əsas şərt sayılan sabitliyin yaranması da ümummilli liderimizin adı ilə bağlıdır.

Müstəqilliyimizin möhkəmlənməsində, hüquqi, demokratik dövlət quruculuğu işində ilk milli Konstitusiyamızın xüsusi yeri var. "Heydər Əliyev Konstitusiyası" kimi tarixə düşən Əsas Qanunumuz insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təminatlı müdafiəsi sahəsində mükəmməl bir sənəddir. Odur ki, bir çox ekspertlər haqlı olaraq Konstitusiyamızı "İnsan hüquqları manifesti" də adlandırırlar. Bu, ümummilli liderimizin xidmətləridir.

Ölkəmizdə Avropa dəyərlərinə uyğun aparılan hüquqi islahatlar da məhz Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Hüquq qaydalarının, qanunçuluğun möhkəmləndirilməsi, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təminatlı müdafiəsinə görə üçpilləli məhkəmə sistemimizin yaradılması, yeni, müasir tələblərə uyğun hakim korpusunun formalaşdırılması Heydər Əliyevin xidmətləridir.

Şərqdə ilk dəfə ölüm cəzasının ləğv edilməsi Azərbaycanda baş tutdu. Bu gün də bir sıra inkişaf etmiş ölkələrdə hələ də qüvvədə olan bu cəza növünün ölkəmizdə ləğv edilməsi çox cəsarətli addım idi və onu ümummilli liderimiz reallaşdırdı. Tarixə belə həkk olundu, belə də qalacaq və yüz illər sonra da insan hüquqlarının müdafiəçiləri bu mövzudan danışanda ümummilli liderimizi hörmət və izzətlə yad edəcəklər.

Bütün dünyanın bəhrələnəcəyi Böyük İpək Yolu çox qədim ticarət marşrutudur. Uzun illərdir ki, dünya alimləri Şərqlə Qərbi, ümumiyyətlə dünyanı dolaşan təhlükəsiz və səmərəli nəqliyyat yolu haqqında düşünürlər. Böyük elmi-tədqiqat institutları bu problemlə məşğuldurlar. Ümummilli liderimiz dünyada yeni müharibə ocaqlarının getdikcə artdığı, Şərqlə Qərbin ziddiyyətli bir dövründə bu qədim İpək Yolunun bərpasını gündəmə gətirdi və məntiqlə sübut etdi ki, bu yola alternativ heç bir layihə ola bilməz. Təbii ki, bu layihədə əsas keçid Azərbaycandır və illər keçdikcə onun bəhrəsini daha çox görəcəyik.

Heydər Əliyev Azərbaycanın enerji təhlükəsizliyini etibarlı təmin etmək üçün hələ 1969-1982-ci illərdən iri layihələr həyata keçirməyə başladı. Müstəqillik dövründə bu işlər daha geniş formada davam etdirildi. Bu gün isə həmin strategiya Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən uğurla inkişaf etdirilir. Bu məsələ hər bir dövlət üçün çox mühüm, həyati əhəmiyyətli bir işdir, dövlətin müstəqilliyinə qarant duran, digər ölkələrdən asılılığına imkan verməyən taleyüklü məsələdir. Ümummilli liderimiz bu sahədə də zəruri olan hər şeyi etmişdir.

Bu siyahını istənilən qədər uzatmaq olar. Hansı sahəni götürsək, orada ümummilli liderimizin işini, əməlini, həmin sahənin qurucusu, yaradıcısı Heydər Əliyevin olduğunun təsdiqini görəcəyik. Bunların arasında hər birimizin diqqətini çəkən çox vacib, onun hazırlanması üçün yüksək ağıl, zəka, dünya dövlətlərinin tarixini və təcrübəsini bilmək, uzaqgörənlik, öz xalqını sevmək kimi mühüm şərtlərin olmasını tələb edən bir məsələ də var. Bu, dövlətin milli ideologiyasıdır və birmənalı olaraq ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır.

Ümummilli liderimiz Heydər Əliyev birinci dəfə Azərbaycana rəhbərlik etdiyi illərdə - milli ideologiyanı formalaşdırmağın mümkün olmadığı dövrdə azərbaycançılıq ideyasını inkişaf etdirdi. Azərbaycan dilinin inkişaf etdirilməsi, bunun davamı olaraq 1978-ci ildə qəbul edilmiş Konstitusiyada Azərbaycan dilinin dövlət dili statusunda təsbit olunması, tariximizi saxtalaşdıranlara qarşı Heydər Əliyevin sərt mövqeyi, bütün sahələr üzrə milli kadrların hazırlanması sovet ideologiyasının içində azərbaycançılığı formalaşdırır, milli ruhu yüksəldirdi.

Bütün bunlar ardıcıl aparıldığından xalqın milli yaddaşını təzələdi. İmperiyanın ciddi qadağalarına baxmayaraq, şüurlardakı bu intibah getdikcə qarşısıalınmaz prosesə çevrildi. Və artıq əsrin sonunda alovlandı. O illərdə milli ruhlu bəzi əsərlərin yaranması, yeni sənət əsərlərinin ortaya çıxması, dilçilərin və tarixçilərin xalqın milli ruhundan qaynaqlanan yeni tədqiqat əsərləri yazmaları da bu proseslərin məntiqi nəticəsi idi.

1993-cü ilin iyununda xalqın təkidli xahişi ilə Azərbaycanda hakimiyyətə qayıdan ümummilli liderimiz ölkəni parçalanmaqdan xilas etdi. Dövlətçiliyi qorudu. Yalnız bundan sonra milli ideologiyamızın formalaşması üçün qəti addımlar atıldı. Daha doğrusu, ölkədə həyata keçirilən bütün islahatlar bu ideologiyaya xidmət edirdi, onu formalaşdırırdı. Sonra isə onu sistemli şəkildə öyrənmək, fəaliyyətimizə tətbiq etmək, proqram şəklində yeni nəslə öyrətmək məsələsi gündəlikdə dururdu. Məhz buna görə, 1998-ci il noyabrın 21-də Yeni Azərbaycan Partiyasının 6-cı ildönümünə həsr olunmuş mərasimdə ümummilli liderimiz Heydər Əliyev Azərbaycanın milli ideologiyası haqqında geniş nitq söylədi, onun əsaslarını şərh etdi. Bildirdi ki, bizim həm xarici, həm daxili siyasətdə, həm ictimai-siyasi, həm də sosial-iqtisadi sahədə gördüyümüz işlər milli ideologiyamızın üzərində qurulur. Hər kəs öz fəaliyyətini düzgün nizamlamaq, dövlətçiliyə xidmət etmək üçün bu ideologiyanın əsaslarını bilməli və işini də onun əsaslarına uyğun qurmalıdır.

Odur ki, ümummilli liderimiz öz nitqində milli ideologiya və onun əsasları haqqında da geniş məlumat verərək qeyd etdi ki, milli ideologiyanın əsasını birinci dövlətçilik təşkil edir: "Dövlətçilik bu gün və gələcəkdə bizim hər bir vətəndaşımızın, cəmiyyətin, dövlətin əsas vəzifəsidir. Dövlətçilik Azərbaycanın müstəqilliyini, ərazi bütövlüyünü qoruyub saxlamaqdır, Azərbaycanın müstəqilliyini möhkəmləndirməkdir. Dövlətçilik hər bir vətəndaşın qəlbində olmalıdır. Ona görə hər bir vətəndaş vətənpərvərlik hissləri ilə yaşamalıdır, bütün təbliğatımız Azərbaycanda dövlətçiliyi inkişaf etdirmək üçün hər bir vətəndaşda milli vətənpərvərlik hisslərini yaratmalıdır".

Dünyada bütün xalqların milli-mənəvi dəyərləri var. Lakin bu dəyərlər 5 əsrə, 10 əsrə formalaşmır, uzun zaman gərək olur. Sonralar mənimsənilən adətlər müsbət təcrübədə əsrlərin sınağından çıxmış həmin dəyərlərə uyğunlaşdırılıb qəbul edilir. Böyük öndərimiz fəxrlə deyirdi ki, biz qürur duymalıyıq ki, bizim milli-mənəvi dəyərlərimiz bizi utandırmır, heç nəyə ləkə salmır, əksinə, bizi xalqlar yanında başıuca edir. Bu da xalqımızın çox zəngin mədəniyyətə, əxlaqa, tarixə malik olduğunu təsdiqləyir. Sovet hakimiyyəti dövründə mövcud olan kommunist ideologiyası milli-mənəvi dəyərlərimizi sıxışdırmaq missiyası daşıyırdı. Ancaq sovet ideologiyasının şüurlarda kök salmasına nə qədər güc tətbiq edilsə də, milli-mənəvi dəyərlərimizə üstün gələ bilmirdi. Çünki milli-mənəvi dəyərlərimiz çox dərin köklərə söykənirdi.

Və yaxud başqa bir yanaşma. İçimizdən çıxıb, özümüzü bəyənməyənlər də vardı. O illərdə də, bu gün də belələri var. Milli dəyərlərimizi köhnəlik sayır, özlərini qabaqcıl, bilikli, mütərəqqi insanlar hesab edirdilər. Ancaq yanılırdılar. Nə qədər çalışsalar da, heç kim qan yaddaşımızdan bu dəyərləri silə bilmədi. Çünki milli dəyərlərimizə yad olanları zorla adətlərimizə çevirmək olmur. Çünki zorla xalqın varını, dövlətini almaq olar, sərvətlərini talamaq olar, ancaq milli-mənəvi dəyərlərini xalqdan almaq mümkün deyil. Böyük öndərimizin dediyi kimi, "bəzi konyuktur xarakterli insanlar bizim öz milli-mənəvi dəyərlərimizə xor baxırdılar, özlərini onlardan ayırmaq istəyirdilər. Guya ki, "bu geri qalmış bir şeydir, bizim keçmişdə olan adətlərimizdir, biz bundan deyilik, biz qabaqcılıq, nə bilim mütərəqqiyik, filanıq". Ümummilli liderimiz deyirdi: "Milli-mənəvi dəyərlərimiz bizim ana dilimizdir, Azərbaycan dilidir, bizim adət-ənənələrimizdir. Bir də təkrar edirəm, bizim milli-əxlaqi mentalitetimizdir. Bunların hamısı ilə biz fəxr edirik və fəxr etməliyik. Bizim bütün təbliğatımız, bütün elmi işlərimiz insanlarda bu milli-mənəvi dəyərlərə görə qürur hissi, iftixar hissi doğurmaq və milli-mənəvi dəyərlərə sədaqət aşılamaqdan ibarət olmalıdır".

Bəli, milli ideologiyamızın bir istiqaməti olan bu dəyərləri heç bir qüvvə sarsıda bilmədi. Kommunist ideologiyasının dilimizə, dinimizə, adət-ənənələrimizə gücü çatmadı. Qoruyub, saxladıq. Odur ki, ümummilli liderimiz hamıya tövsiyə edirdi ki, indi bu ideologiyanı inkişaf etdirmək, genişləndirmək lazımdır.

Ümummilli liderimiz İslam dinini milli-mənəvi dəyərlərimizin əsaslarından biri kimi dəyərləndirirdi: "Müqəddəs kitabımızda, Qurani-Şərifdə böyük əxlaqi normalar əks olunubdur. Onlardan səmərəli istifadə etmək lazımdır və onları yaymaq, inkişaf etdirmək lazımdır". Amma bir məsələni önə çəkir. Bildirir ki, "biz imkan verməməliyik ki, dini bəzi şəxslər məqsədləri üçün istismar etsinlər. Buna imkan verməməliyik. Dinin ondan öz şəxsi məqsədləri üçün istifadə etmək istəyən ayrı-ayrı adamların əlinə keçməsinə imkan verməməliyik. Din həqiqi din xadimləri tərəfindən istifadə və tətbiq olunmalıdır". Etiraf edək ki, keçmişdə də, bu gün də dinimizdən şəxsi məqsədlər üçün istifadə edənlər həmişə ona qarşı mənfi rəyin formalaşmasına səbəb olublar. Dini fundamentalizm də, fanatizm də bundan irəli gəlir.

Böyük öndər milli məfkurəmizi təkcə bu dəyərlər üzərində yox, həm də bəşəri dəyərlər üzərində formalaşdırmağı ən vacib amil sayırdı. Çünki bunsuz dünyaya inteqrasiya, dünyada nüfuz qazanmaq olmaz: "Ümumbəşəri dəyərlər, birinci növbədə, bizim yaratdığımız Konstitusiyada əsas məqsəddir. Biz dünyəvi dövlət qururuq. Biz hüquqi, demokratik, dünyəvi dövlət quruculuğu prosesi aparırıq. Bax, bu bir cümlədə ümumbəşəri dəyərlərin ifadəsi öz yerini tapıbdır". Böyük öndər dönə-dönə qeyd edirdi ki, ümumbəşəri dəyərlərlə milli-mənəvi dəyərlərimiz vəhdətdə inkişaf etməli, formalaşmalıdır. Bu sintez milli ideologiyamızın bu günü və gələcəyidir.

Ulu öndər Heydər Əliyev milli ideologiyamızın bu konsepsiyasını incəliyinə qədər izah edir, onun ayrı-ayrı müddəalarına aydınlıq gətirir, bildirirdi ki, milli-mənəvi dəyərlər ilə ümumbəşəri dəyərləri birləşdirib, zənginləşdirəndə biz xalqımızın ümumi dəyərlərini, mənəvi dəyərlərini yaradırıq. Bunun içərisində isə həm demokratiya, həm hüquq normaları, həm dünyəvi dövlət, həm insan azadlığı, insan hüquqlarının qorunması, plüralizm, sərbəst ticarət, insan sərbəstliyi, sərbəst bazar ticarəti, sərbəst bazar iqtisadiyyatı var - bunlar hamısı ümumbəşəri dəyərlərin bizim milli-mənəvi dəyərlərə vəhdətindən meydana gələn müddəalardır. Bütün bunlar Azərbaycançılıq məfkurəsinin əsaslarıdır. Milli ideologiyamızın bu əsasları özlüyündə bir əsas üzərində qurulur. Heydər Əliyev bu əsası belə izah edirdi: "Azərbaycan dövlətinin milli ideologiyasının özəyini, əsasını təşkil edən azərbaycançılıqdır. Dövlətçilik, milli-mənəvi dəyərlər - bunlar hamısı azərbaycançılıq anlayışının tərkib hissələridir".

Bu gün ümummilli liderimizin siyasi kursunun ən layiqli davamçısı Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Heydər Əliyevin ideyaları gerçəkləşir. Və bu inkişafda dönə-dönə heyrətlə şahidi oluruq ki, ümummilli liderimiz xalqı, Vətəni üçün ağlagəlməz, bir insan ömrünə sığışa bilməyən böyük işlər görüb. Bu məsələlərdən biri də milli ideologiyamızın yaradılmasıdır. Bu ideologiyanın əsaslarını düzgün müəyyənləşdirmək isə dərin ağıl, zəka, uzaqgörənlik tələb edir. Böyük öndər bu dəyərləri, bu əsasları inkişaf etdirib formalaşdıraraq xalqı, Vətəni qarşısında növbəti tarixi xidmətini yerinə yetirdi.

Odur ki, hər birimiz əminliklə, qürur və iftixarla deyirik: Biz Heydər Əliyevin qurub yaratdığı Azərbaycanın vətəndaşlarıyıq!

Ümummilli liderimiz Heydər Əliyev fəaliyyətinin hər bir istiqamətində azərbaycançılıq ideyasının ifadəsi var. Bu ideyalar müstəqillik illərində inkişaf etdi, formalaşdı, müstəqil dövlətimizin dayaqlarına çevrildi.

Murad KƏRİMOV,
Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi Məhkəmə Ekspertizası Mərkəzinin əməkdaşı.